

Silvija Huljina*
E-mail: silvija@mgc.hr
Muzej Grada Crikvenice

Muzej Grada Crikvenice - doprinos očuvanju pomorske baštine

Sažetak

U članku su ukratko predstavljeni osnutak i rad Muzeja Grada Crikvenice te različite aktivnosti povezane s očuvanjem pomorske baštine na području na kojem muzej djeluje. Programski su te aktivnosti povezane s osnovnom djelatnošću muzeja, a vremenski obuhvaćaju razdoblje od posljednjih petnaest godina.

Cljučne riječi: muzej, Crikvenica, pomorska baština

1. Uvod

Muzej Grada Crikvenice osnovan je Odlukom Gradskog vijeća Grada Crikvenice 22. studenog 2007. godine, a s radom je započeo 1. srpnja 2008. godine nakon upisa u sudski registar. Osnivač muzeja, Grad Crikvenica, za muzejske potrebe osigurao je dio prostora u zgradi nekadašnje gradske vijećnice na adresi Preradovićeva 1, gdje se muzej i danas nalazi. Ta hvalevrijedna odluka bila je potaknuta izuzetno vrijednim nalazima, koji su otkriveni nekoliko godina ranije. Brojni fosilni ostaci različitih životinjskih vrsta iz razdoblja pleistocena, među kojima se ističu ostaci europskog špiljskog lava, pronađeni su na paleontološkom lokalitetu jame Vrtare male u Dramlju. Na drugom arheološkom lokalitetu Crikvenica - Igralište, smještenom uz potok Dubračinu, arheolozi su pronašli ostatke nekadašnje rimske keramičarske radionice, s velikom količinom svakodnevne uporabne i građevinske keramike. Najvrjedniji pojedinačni nalaz je crikvenička amfora ravnog dna, čija je proizvodnja karakteristična upravo za ovu radionicu. Zahvaljujući ovim nalazima, ali i aktivnom zalaganju i lobiranju nekolicine upornih pojedinaca te razumijevanju tadašnje gradske vlasti, stvoreni su preduvjeti za osnutak muzeja. Prvi ravnatelj tada muzeja u osnivanju bio je Damir Gašparović, a muzej su nakon njega vodile Irena Jurić, Daniela Lakotić i Silvija Huljina. Uz ravnatelja, u muzeju je stalno zaposlena samo jedna osoba na

* Profesorica, ravnateljica Muzeja Grada Crikvenice

radnom mjestu kustosa, a poslove kustosa od samih početaka predano obavlja Tea Rosić, diplomirani arheolog i povjesničar umjetnosti. Ona je idejni začetnik i pokretač svakog projekta i aktivnosti koji će biti navedeni u nastavku.

Broj zaposlenih u muzeju danas, nažalost, ni približno ne udovoljava našim potrebama, zahtjevima i željama, a slična je situacija i s muzejskim prostorom. Samo dvije osobe vode cjelokupno stručno, administrativno i financijsko poslovanje jedne muzejske ustanove i gotovo svakodnevno smo u neskladu između onoga što želimo i što možemo napraviti. Međutim, postoje neke pozitivne naznake da bi se to u skorijoj budućnosti ipak moglo promijeniti. Kao gradski muzej, Muzej Grada Crikvenice usmjeren je prvenstveno na prikupljanje, čuvanje, dokumentiranje, proučavanje i prezentiranje kulturne baštine područja Grada Crikvenice i njezine okolice. Uz četiri mjesta našega grada - Jadranovo, Dramalj, Crikvenicu i Selce, pažnja je usmjerena i na prostor susjednog Vinodola te Vinodolskog kanala. Teme kojima se bavimo karakteristične su za većinu gradskih muzeja, a u našem slučaju obuhvaćaju paleontologiju, arheologiju, etnologiju te brojne povijesne teme. S obzirom na ograničene kadrovske i financijske kapacitete, dugogodišnja praksa Muzeja Grada Crikvenice suradnja je s brojnim pojedincima, stručnim i znanstvenim ustanovama, ali i drugim subjektima. Vjerujemo da na taj način unaprjeđujemo rad i važnost našeg muzeja, bez obzira na to je li riječ o arheološkim istraživanjima, ili nekom od izloženih projekata.

2. Pomorska baština

Među brojnim temama kojima smo posvećeni u svakodnevnom radu, važno mjesto zauzimaju one povezane s pomorskom baštinom, i to u najširem smislu. Zapravo, to i nije tako neobično ako znamo da su kroz povijest crikvenički kraj i njegovo stanovništvo bili uvelike orijentirani na život uz more i s morem. Crikveničani su u prošlosti bili prepoznati kao vrsni ribari i tunolovci, a važno mjesto u pregledu razvoja nacionalnog ribarstva ima crikvenička obitelj Skomerža i napredak koji su svojim inovacijama donijeli. Uz ribarstvo, možemo istaknuti još neke teme kojima se muzej bavio, poput djelovanja kraljevske ratne mornarice u Selcu, ili prve trajektne linije koja je zaplovila na našoj strani Jadrana.

U nastavku ću se osvrnuti na one najznačajnije aktivnosti i projekte usmjerene na očuvanje pomorske baštine, kojima smo se aktivno bavili zadnjih petnaest godina. To se slučajno poklapa i s petnaest godina sustavnog očuvanja i revitalizacije pomorske baštine na Kvarneru i u Istri, čija je obljetnica bila jedan od povoda prošlogodišnjoj konferenciji u Rijeci. Provedene aktivnosti ulaze u različita područja muzejskog rada, poput očuvanja kulturne baštine, prikupljanja građe, izložbene, izdavačke i edukativne aktivnost, ali će one, radi jednostavnijeg pregleda i lakšeg snalaženja, biti predstavljene kronološkim redom.

Imajući u vidu činjenicu da je crikvenički muzej jedan od mlađih gradskih muzeja u Hrvatskoj, razumljivo je da su prve, a ujedno i najdugovječnije aktivnosti muzeja s

područja očuvanja pomorske baštine, bile usmjerene i još uvijek jesu na prikupljanje građe. Do građe se dolazilo na različite načine, kao što je to običaj u muzejima - istraživanjem, donacijom i otkupom. Posebno smo ponosni na veliki broj predmeta koje su nam darovali naši sugrađani, a koji su time dali dodatni poticaj radu ustanove te postali njezini suradnici i vjerni posjetitelji. Najveći broj predmeta povezanih s ribarstvom i općenito pomorskim nasljeđem svoje je mjesto našao u *Zbirci predmeta svakodnevnog života*. Među njima bih istaknula udicu iz 1. stoljeća, pronađenu na spomenutom arheološkom lokalitetu Crikvenica - Igralište. Iz tog malog, tek tri centimetra dugačkog predmeta, možemo sa sigurnošću zaključiti da Crikvenica i njezina okolica imaju tradiciju ribolova još od antičkog vremena.

Slika 1. Na barki Mika Matejčića iz Crikvenice nakon ulova 660 komada golčića u ljeto 1954. (ustupila obitelj Matejčić)

2.1. Rogi ribaru

Prvi veći projekt muzeja povezan s očuvanjem pomorske baštine, koji je kratko bio predstavljen na konferenciji u Rijeci, nosi naziv *Rogi ribaru*. Riječ je o izložbi koja je u Muzeju Grada Crikvenice bila postavljena u srpnju 2011. godine, a predstavila je dio nekad bogate ribarske tradicije ovoga kraja, od koje je danas malo toga sačuvano. Zanimljiv naslov izložbe preuzet je iz lokalnog govora. Naime, ribarima se u ovim krajevima prilikom odlaska na more nije smjelo poželjeti sreću, već je bilo poželjno reći „rogi“. Vjerovali su da je to obećavajući predznak dobrog ulova.

Na izložbi su se posjetitelji mogli upoznati s temom kroz kratke informativne tekstove, zanimljiv slikovni materijal i izložene predmete povezane s ribarstvom. Međutim, ono što je za nas bilo puno važnije je činjenica da se u realizaciju ove

izložbe uključilo pedesetak različitih suradnika, među njima veliki broj lokalnih ribara i naših sugrađana, koji su i godinama nakon ove izložbe ostali uz nas. Mi bismo postavili pitanja i slušali, a oni su s nama dijelili svoja znanja i neprocjenjivo iskustvo. Po završetku izložbe darovali su muzeju vrijednu građu, ribarski alat i predmete povezane s ribarskom svakodnevicom te tako dali ogroman poticaj stvaranju muzejskog fonda. Katalog koji je pratio izložbu doživio je čak dva izdanja, a slobodno se može pogledati na našoj internetskoj stranici, kao i sva ostala muzejska izdanja: <https://mgc.hr/izdanja/>.

2.2. Kućica od ribari

U nekadašnjoj ribarskoj kućici tunere, u uvali Perčin u Jadranovu, muzej je 2015. godine otvorio izdvojeni izložbeni postav. Kućicu je godinu ranije dao obnoviti Grad Crikvenica i prepustio je muzeju na korištenje. S obzirom na specifične uvjete kućice i njezin smještaj uz samo more, izložbeni postav posjetiteljima je dostupan isključivo u ljetnim mjesecima. Za razliku od prethodne izložbe, gdje je predstavljen opći pregled ribarstva ovoga kraja, ovdje je u prvi plan stavljen tunolov. Naime, uvala Perčin jedna je od povijesnih lokacija nekadašnjeg jedinstvenog načina tunolova u Hrvatskome primorju i na Kvarneru, i bilo je razumljivo izložbeni postav otvoriti na ovom mjestu. Prilikom realizacije izložbe i ovaj su put uvelike pomogli lokalni ribari i Jakovari, a glas jednog od njih godinama je dočekivao posjetitelje *Kućice*. Uskoro smo unutar izložbenog prostora predstavili i neke druge teme povezane s pomorskom baštinom, pa su tako iza nas izložbe *Miče barki - brodomaketarstvo Slobodana Cara, Pjeskari - melari* u suradnji s Lucianom Keberom te *Svjetlo u kanalu*.

Slika 2. Ribarska kućica, Uvala Perčin, Jadranovo (arhiva MGC)

2.3. Slana 1930. - 1941.

Nešto drugačija tema od dosad spomenutih smještena je u vrijeme Kraljevine SHS i obrađuje dinamično razdoblje u prošlosti Selca od 1930. - 1941. godine. Tada malo primorsko mjesto postaje središte jugoslavenske Kraljevske ratne mornarice te se u uvali Slana izgrađuju svi potrebni objekti za smještaj komande Pomorske odbrane Selce. Izložba *Slana 1930. - 1941.* postavljena je u ljeto 2017. godine, a već iduće godine izdan je i istoimeni katalog. Ovom izložbom započela je aktivna i plodna suradnja s kolegama iz Hrvatskog pomorskog muzeja Split. Zajedničku je izložbu splitska publika mogla vidjeti 2019. godine.

Slika 3. Časnici i mornari Pomorske odbrane Selce, oko 1940. (ustupio F. Čataj)

2.3. Prva na Jadranu

Dok smo se, vjerujem kao i mnogi drugi, susretali s problematikom očuvanja pomorske baštine i njezine revitalizacije, radili smo ono što znamo. Izložbeni projekt *Prva na Jadranu*, i katalog izložbe istoga naziva, bio je još jedna lijepa suradnja s kolegama iz Hrvatskog pomorskog muzeja u Splitu, i to u razdoblju od 2018. do 2020. godine. To je jedna od onih izložbi koju je lokalna zajednica odlično prihvatila. Uključili smo ih u pripremu, a oni su nam zahvalili svojim pričama, fotografijama i predmetima. Trajektna linija obilježila je njihove živote, a mali trajekt *Bodulka*, koji je povezao Šilo i Crikvenicu, zauvijek je promijenio način pomorskog prometovanja na Jadranu. Izložba je, uz Crikvenicu i Split, gostovala u *Tehničkom muzeju Nikola Tesla* u Zagrebu. Kvalitetu ovoga projekta, čiji su autori bili Tea Rosić i Ljubomir

Radić, prepoznalo je i *Hrvatsko muzejsko društvo* te su 2020. godine dva muzeja primila nagradu za najbolju međumuzejsku suradnju.

Slika 4. Izložba Prva na Jadranu u Muzeju Grada Crikvenice, 2019. (arhiva MGC)

2.4. Razgovori o baštini

Uskoro nam je postalo jasno da su izložbene i izdavačke aktivnosti povezane s pomorskom baštinom, kao i prikupljanje građe, dobar početak, ali bilo je potrebno učiniti svojevrstan iskorak. Ne mogu reći da smo u tom trenutku točno znali što nam je činiti, jer mi još uvijek postavljamo slična pitanja. Međutim, kao logičan slijed u tom trenutku učinio nam se ciklus predavanja o pomorskoj baštini. Željeli smo našu lokalnu zajednicu upoznati s primjerima dobre prakse, čuti iskustva kolega koji o ovoj temi znaju više od nas, ukazati na neke zajedničke probleme koji su svugdje prisutni i možda svi zajedno doći do nekih zaključaka i rješenja. Već smo tada, te 2019. godine, bili svjesni tko su glavni nositelji očuvanja i revitalizacije pomorske baštine u Hrvatskoj. Održano je ukupno devet predavanja, a među izlagačima su bili prof. dr. sc. Robert Mohović, doc. dr. sc. Jakov Karmelić, dr. sc. Tea Perinčić, naše muzejske kolege Kate Šikić Čubrić, Mirela Bilić, Ljubomir Radić, Nikša Mendeš i Stjepan Špalj te istinski zaljubljenici u pomorsku baštinu Luciano Keber i Davor Lončarić. Uvidjeli smo tko bi u našoj lokalnoj zajednici mogao biti zainteresiran za ovu temu i voljan pomoći. Nažalost, bilo nam je također jasno da bez istinske potpore i aktivnog angažmana jedinice lokalne samouprave, turističke zajednice te lučke uprave i kapetanije prijeti opasnost da pomorska baština bude svedena na muzejski eksponat.

2.5. Katalog drvenih barki

Na velikom broju starih fotografija i razglednica, koje su dio fundusa muzeja, teško je ne primijetiti brojne drvene barke i brodove, koje su svojom prisutnošću ispunjavale crikveničke luke i lučice. Njihovi vlasnici imali su neraskidivu vezu s morem i barkom. Ona im je služila za prehranjivanje obitelji, povezivala je obale kopna i susjednog otoka, prepoznala prve blagodatni turizma i nešto lakšeg načina života. Ne možemo se zavaravati, bio je to način života koji je danas u Crikvenici nepovratno izgubljen.

Što je u svemu tome mogao napraviti muzej? Sramežljivo skrivene među suvremenim plastičnim brodicama, još uvijek možemo pronaći pokoju drvenu barku. Imajući u vidu današnji način života, i čovjeka koji nema vremena za zahtjevno i predano održavanje drvenih barki, odlučili smo ih popisati, kao prvi korak koji bi nas mogao voditi prema njihovu očuvanju. Drvene barke danas posjeduju tek rijetki zaljubljenici u tradiciju, i oni koji su ih naslijedili od predaka te ih održavaju u znak sjećanja. U ljeto 2021. godine kolegica Tea Rosić, u pratnji našeg sugrađanina Marijana Cara, obišla je sve luke i lučice od Jadranova do Selaca te registrirala ukupno 36 drvenih barki i skupila osnovne podatke o njima. Dio informacija prikupljen je u razgovoru s vlasnicima, a dio je preuzet iz javno dostupnih registara. Tom broju pridodala je i 17 drvenih barki, koje su dijelom plastificirane. Prikupljeni podaci objavljeni su u *Katalogu drvenih barki*, koji je Muzej Grada Crikvenice izdao 2022. godine. Tu je, uz metodologiju i pristup izrade kataloga te kriterije za popis barki, dan kratki osvrt na tradicionalne barke Vinodolskog kanala, gdje posebno mjesto zauzima mali crikvenički guc. Dio kataloga posvećen je vlasnicima barki i poteškoćama s kojima se redovito susreću. To su zasigurno temeljni problemi koji su prisutni i u drugim sredinama: sve starija dob vlasnika, visoki troškovi održavanja, nedostupnost veza i nemogućnost pronalaska dobrih majstora, čak i u situaciji kada financijska sredstva nisu problem. Da danas, samo par godina kasnije, idemo napraviti novi popis, broj drvenih barki bio bi, nažalost, puno manji. Neke su otišle zajedno sa svojim vlasnicima, a druge čekaju na odluku svojih nasljednika.

2.6. Barka *Smilja*

Ovaj pregled najznačajnijih aktivnosti Muzeja Grada Crikvenice, usmjerenih na očuvanje pomorske baštine našeg kraja, završit ćemo svijetlim i pozitivnim primjerom koji daje nadu. Priča oko muzejskog guca *Smilja* zapravo je započela s prethodno spomenutim katalogom, kojim smo stekli uvid u stanje i broj drvenih barki prisutnih na našem području. Posebnu pozornost obratili smo na tip tradicionalne barke poznat kao crikvenički guc. Nisam sigurna bi li *Smilja* ponovno zaplovila crikveničkom lukom, da se nije dogodila jedna prilično nesvakidašnja situacija. Krajem 2020. godine, kada je svijet bio zahvaćen korona groznicom, Muzej Grada Crikvenice dobio je oporučno donaciju od 20.000,00 američkih dolara. Bila su to značajna sredstva za naš mali muzej

ali, naravno, nedovoljna za sve ono što želimo. Međutim, vrlo brzo se iskristalizirala ideja o obnovi tradicionalne barke, a zahvaljujući katalogu, točno smo znali koji guc želimo obnoviti. I tu smo imali sreće, jer je vlasnik pristao prodati barku, a sreća nas je poslužila i s pronalaskom izvrsnog brodograditelja Lorisa Rubinića, s kojim nas je povezoao prof. dr. sc. Robert Mohović. Projektu se uskoro aktivno priključuje i nekolicina naših sugrađana. Dušan Rebernik napravio je nacрте, a naš dragi suradnik Marijan Car nesebično je s nama dijelio znanje i savjete te nas upućivao na one koji bi nam mogli pomoći u procesu obnove, koji nije bio jednostavan. Međutim, tražili smo i dobili savjete i potrebnu pomoć, a lučka uprava osigurala je vez za barku. Ovu nesvakidašnju, lijepu i pozitivnu priču prepoznali su i neki donatori te je muzej dobio dodatna financijska sredstva. Na kraju je u projektu sudjelovalo više od četrdeset pojedinaca i institucija, koji su dali svoj doprinos. Zahvaljujući zajedničkom radu i pristiglim donacijama uspjeli smo privesti kraju projekt obnove barke. Guc *Smilja* je u prosincu 2023. godine u punom sjaju uplovio u crikveničku luku, a danas je možete vidjeti privezanu na vezu 1, baš kako i zaslužuje.

*Slika 5. Tomislav Kostrenčić i prva vožnja guca Smilja u crikveničkoj luci, 2023.
(arhiva MGC)*

3. Zaključak

U danom pregledu naših aktivnosti usmjerenih na zaštitu i očuvanje pomorske baštine, nisam se do sada dotakla jedne važne stavke - njihova financiranja. U našem slučaju guc *Smilja* predstavlja pozitivan, ali usamljen primjer, jer taj je projekt gotovo u potpunosti realiziran donacijama, i to u iznosu većem od 95%. Ostali muzejski

projekti i aktivnosti najvećim su dijelom financirani sredstvima Grada Crikvenice, našeg osnivača, i to u okviru Financijskog plana Muzeja Grada Crikvenice. Ta sredstva, naravno, ni približno ne udovoljavaju potrebama očuvanja ne samo pomorske baštine, već baštine općenito. Međutim, zahvaljujući trogodišnjem planiranju imamo priliku usmjeriti ih u ono što u tom trenutku smatramo primarnim, iako odluka nije uvijek jednostavna. Ostali izvori financiranja u malom postotku, procjenjujem ne većem od 1%, čine vlastita sredstva te programi sufinancirani sredstvima Primorsko-goranske županije, Ministarstva kulture i medija te drugih lokalnih jedinica. Aktivnosti navedene u ovom članku uglavnom su dio Programa kulture našeg Financijskog plana te su realizirane u okviru izdavačke djelatnosti, odnosno muzejsko-galerijske izložbene djelatnosti. S obzirom na to da bi za prikupljanje financijskih izvještaja za svaku aktivnost posebice bilo potrebno iznimno mnogo vremena, iznijet ću samo ukupno izvršenje Financijskog plana Muzeja Grada Crikvenice za ove dvije aktivnosti, izdavačku i muzejsko-galerijsku, i to za 2012. i 2024. godinu. Naime, od tada je Muzej Grada Crikvenice u sustavu riznice proračuna i proračunskih korisnika te su mi financijski podaci dostupniji nego oni prijašnjih godina. Radi lakše usporedbe, svi iznosi bit će iskazani u eurima. Godine 2012. Muzej Grada Crikvenice je za sve svoje izdavačke i izložbene projekte na raspolaganju imao 24.124,90 eura, a dvanaest godina kasnije 29.598,18 eura. Prisutno je povećanje od 18,5%, ali uzmemo li u obzir rast troškova u tih dvanaest godina i naš subjektivan dojam, slobodno mogu reći da se više programskih aktivnosti za manji iznos moglo realizirati 2012. godine.

Guc *Smilja* i ovdje predstavlja izuzetak - on se unutar Financijskog plana muzeja vodi kao kapitalni projekt broj K380172, punog naziva Kapitalno ulaganje u obnovu tradicionalne drvene barke. Ukupna vrijednost ovog projekta, što je vidljivo iz Izvršenja Financijskog plana Muzeja Grada Crikvenice i popratne dokumentacije za 2022. i 2023., iznosila je 25.000,00 eura.

Na kraju ovoga članka, kojim se željelo predstaviti sažet pregled našeg doprinosa očuvanju pomorske baštine, umjesto zaključka mogu iznijeti neka svoja razmišljanja temeljena na dosadašnjem radu. Na pitanje jesmo li zadovoljni učinjenim, možemo odgovoriti da donekle jesmo. Jesmo li mogli neke stvari drugačije napraviti, naravno da jesmo. Ovaj posao obavljamo kao stručni djelatnici u okviru jedne kulturne institucije, i to nas razlikuje od članova udruga koji su u pravilu volonteri, i možda nam daje određenu prednost. Međutim, bez obzira na našu pripadnost različitim ustanovama, institucijama ili udrugama, puno toga ovisi o nama kao pojedincima. Vjerujem da se u konačnici uvijek vidi dodatan trud, rad i napor koji je uložen u pojedini projekt. Neki veći iskorak u očuvanju i revitalizaciji naše baštine, sudeći po dosadašnjem iskustvu, bit će moguć jedino zajedničkim djelovanjem i suradnjom. U to se možemo svakodnevno uvjeriti i u našem redovnom radu. Stručni djelatnici, udruge i pojedinci već su započeli s tom praksom međutim, ako nam se ne pridruže važni subjekti za ovu problematiku poput nadležnih ministarstava i jedinica lokalne samouprave, postoji opasnost da će mali dio baštine možda i biti očuvan, ali sigurno ne i revitaliziran. Muzej će u tom smjeru nastaviti raditi sve ono što ulazi u područje

našega djelovanja. I dalje ćemo istraživati različite teme pomorske baštine, skupljati i čuvati građu, prezentirati je javnosti putem različitih edukativnih, izdavačkih ili izložbenih djelatnosti te poticati zajednicu na daljnji rad i neke možda konkretnije postupke.

Literatura

Rosić, Tea 2012. *Rogi ribaru*, Muzej Grada Crikvenice

Rosić, Tea; Špalj, Stjepan, 2018. *Slana 1930. - 1941.*, Muzej Grada Crikvenice

Rosić, Tea (ur.); *Prva na Jadranu*, 2020. Hrvatski pomorski muzej Split, Muzej Grada Crikvenice

Rosić, Tea 2022. *Katalog drvenih barki Selce - Crikvenica, Dramalj, Jadranovo*, Muzej Grada Crikvenice

Uremović, Vladimir 1997. *Povijest Crikveničkog ribarstva*, Ustanova u kulturi „Dr. Ivan Kostrenčić“

Izvori

Izvršenje Financijskog plana Muzeja Grada Crikvenice 2012., 2022., 2023., 2024.

<https://mgc.hr/izdanja/>